

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน

ดนตรี ๔-๖

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

นายณกฤต จิราธิพัชร
นายสุรพล ธัญญวิบูลย์
ผศ. ดร.ภาณุภัค โมกขศักดิ์

ศศ.บ. (ดนตรีไทย)
ศป.บ. (ดุริยางคศิลป์ตะวันตก)
ศศ.บ. (ดนตรีไทย), ศป.ม. (มานุษยดุริยางควิทยา),
ศศ.ต. (มานุษยดุริยางควิทยา)

ผู้ตรวจ

ผศ. พจี บำรุงสุข
ดร.อนุรักษ์ บุญพยนต์

ศศ.บ. (ดนตรีไทย), ศศ.ม. (วัฒนธรรมศึกษา)
ศศ.บ. (ดนตรีไทย), ศป.ม. (มานุษยดุริยางควิทยา),
ปร.ด. (ไทยศึกษา)
ค.บ. (ดนตรีศึกษา), ค.ม. (ดนตรีศึกษา)

นายวีระกิจ สุวรรณพิทักษ์

บรรณาธิการ

นางรัชกร จิตรบุรานนท์
นายพิสิษฐ์ สมใจ

ศศ.บ. (ดนตรีไทย), กศ.ม. (ดนตรีศึกษา)
ศษ.บ. (ดุริยางคศาสตร์), คศ.ม. (สังคีตวิจัยและพัฒนา)

จัดพิมพ์โดย บริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด

ฝ่ายการตลาด, ฝ่ายผลิตและจัดส่ง, ฝ่ายการเงินและบัญชี :
๖๙/๑๐๙ หมู่ ๑ ซ.พระแม่กวนอิม ต.บ้านใหม่ อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี ๑๑๑๒๐
โทร. ๐ ๒๕๕๕ ๕๘๘๙, ๐ ๒๕๕๕ ๕๙๙๙, ๐ ๒๕๖๑ ๕๕๘๐-๒ โทรสาร ๐ ๒๕๖๑ ๕๕๙๙, ๐ ๒๕๖๒ ๒๓๓๓

ฝ่ายวิชาการ :
๘๙/๑๒๒ ถนนเทศบาลสงเคราะห์ แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐
โทร. ๐ ๒๕๕๕ ๕๘๘๘-๒๐, ๐ ๒๕๕๓ ๘๖๖๘-๙ โทรสาร ๐ ๒๕๖๐ ๒๙๖๓

ปีที่พิมพ์ ๒๕๖๙

พิมพ์ครั้งที่ ๑

จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม

ISBN 978-616-07-2619-6

ราคา ๘๗ บาท

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ลิขสิทธิ์เป็นของบริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด

คำนำ

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ดนตรี ๔-๖ เล่มนี้ ได้เรียบเรียงขึ้นสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ โดยยึดมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระที่ ๒ ดนตรี ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

หนังสือเล่มนี้เรียบเรียงขึ้นให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและสังคมโลก ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติหรือลงมือทำ (Active Learning) มีการสร้างเสริมสมรรถนะที่สำคัญของผู้เรียนโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-based Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง นำความรู้และทักษะที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการค้นคว้า สืบสร้างสรรค์ ทำงานเป็นทีม การแก้ปัญหา สื่อสารอย่างมีวิจารณญาณ และพัฒนาสู่การประกอบอาชีพได้ ซึ่งเป็นสมรรถนะที่สำคัญในศตวรรษที่ ๒๑

ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ได้จัดเนื้อหาให้มีความสอดคล้องต่อเนื่องกันเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดี ตลอดจนเห็นคุณค่าของศิลปะ เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ แบ่งออกเป็น ๙ หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย

๑. เข้าใจที่มาและวิวัฒนาการทางดนตรี
๒. ความหลากหลายของวัฒนธรรมดนตรี
๓. การจัดประเภทของดนตรี
๔. ประวัติและผลงานของดุริยางค์ผู้ยิ่งใหญ่
๕. การอ่านโน้ตและสัญลักษณ์ทางดนตรี
๖. ฝึกปฏิบัติจากเครื่องดนตรีจริง
๗. วิจัยและประเมินงานดนตรีอย่างสร้างสรรค์
๘. ดนตรีในบทบาทต่าง ๆ
๙. ประยุกต์ใช้ดนตรีเข้าสู่ชีวิต

ผู้เรียบเรียงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียนเล่มนี้จะมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาระบบองค์รวมทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นประโยชน์ทั้งต่อผู้เรียนและผู้สอนเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพและบรรลุผลตามมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ฝ่ายวิชาการ บริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด

คำอธิบายรายวิชา

รายวิชา ดนตรี ๔-๖
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
เวลา ๔๐ ชั่วโมง/ปี

ศึกษา อธิบาย ระบุ จำแนก วิวัฒนาการของดนตรีสากลและไทยแต่ละสมัย จำแนกเสียงร้องและเสียงของเครื่องดนตรี จำแนกประเภทและวัสดุของเครื่องดนตรีในวงประเภทต่าง ๆ ที่มีลักษณะแตกต่างกัน สามารถแสดงความคิดเห็นที่มีต่อบทเพลงที่มีความเร็ว-ช้าของจังหวะและความดัง-เบาแตกต่างกัน สามารถอ่าน เขียน ร้องโน้ตสากลและไทย วิเคราะห์ประวัติและผลงานของคีตกวีสากลและไทย วิเคราะห์บทบาทของดนตรีต่อสังคม รวมทั้งสามารถวิจารณ์และประเมินงานดนตรีด้วยหลักการและมีเหตุผล

ปฏิบัติการอ่าน เขียน ร้องโน้ตสากลและไทย ใช้เครื่องดนตรีบรรเลงประกอบการร้องเพลงด้วยบทเพลงที่หลากหลายรูปแบบทั้งสากลและไทย นำเสนอตัวอย่างเพลงที่ชื่นชอบ อภิปรายลักษณะเด่นของงานดนตรี

เพื่อให้ผู้เรียนมีลักษณะนิสัยที่ดีในการทำงาน เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ และการอยู่ร่วมกันกับคนในสังคม มีคุณธรรม ชยัน อดทน ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ มีความคิดสร้างสรรค์ ชื่นชอบดนตรีสากลและดนตรีไทย และมีแนวคิดในการอนุรักษ์ดนตรีให้อยู่คู่กับการดำเนินชีวิตประจำวันตลอดไป

ตารางวิเคราะห์หน่วยการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

หน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด													
	ศ ๒.๑							ศ ๒.๒						
	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗
๑. เข้าใจที่มาและวิวัฒนาการทางดนตรี							✓	✓						
๒. ความหลากหลายของวัฒนธรรมดนตรี			✓				✓			✓				
๓. การจัดประเภทของดนตรี	✓	✓								✓				
๔. ประวัติและผลงานของดุริยางค์ผู้ยิ่งใหญ่										✓				
๕. การอ่านโน้ตและสัญลักษณ์ทางดนตรี				✓										
๖. ฝึกปฏิบัติจากเครื่องดนตรีจริง					✓						✓			
๗. วิจัยและประเมินงานดนตรีอย่างสร้างสรรค์							✓				✓			
๘. ดนตรีในบทบาทต่าง ๆ							✓					✓	✓	
๙. ประยุกต์ใช้ดนตรีเข้าสู่ชีวิต								✓						

แนะนำหนังสือเรียน

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานเล่มนี้ มีเนื้อหาที่สอดคล้องตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระที่ ๒ ดนตรี ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ อีกทั้งยังได้เพิ่มเติมความรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา เพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนมีความรู้ ทักษะ และเกิดเจตคติที่ดีต่อศิลปะอย่างเหมาะสมในการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยมีองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

● มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

เป็นสิ่งที่กำหนดให้นักเรียนและสามารถปฏิบัติได้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

● สารการเรียนรู้

เป็นข้อช่วยเนื้อหาสาระที่นักเรียนจะได้เรียนในหน่วยการเรียนรู้นั้น ๆ

● แนวคิด

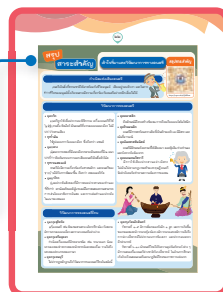
เป็นความคิดสำคัญในการผูกเรื่องหรือความคิดอื่น ๆ ที่สอดแทรกในเนื้อหาสาระการเรียนรู้ของแต่ละหน่วยการเรียนรู้

● คำถามกระตุ้นความคิด

เป็นการนำเสนอคำถามกระตุ้นความคิดที่สอดคล้องกับเนื้อหาในหน่วยการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนได้คิด วิเคราะห์ ระดมสมองในการหาคำตอบหรือแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ

● สรุปสาระสำคัญ

เป็นการสรุปสาระสำคัญท้ายหน่วยการเรียนรู้รูปแบบ Infographic เพื่อให้ นักเรียนเข้าใจได้ง่าย และยังสามารถใช้เทคโนโลยี QR Code เพื่อเข้าถึง และรับชมในรูปแบบ Motion Graphic ได้อีกด้วย

● กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ต้องการฝึกให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงเหมือนกับในชีวิตจริงอย่างมีระบบ โดยมีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ๔ ขั้นตอน

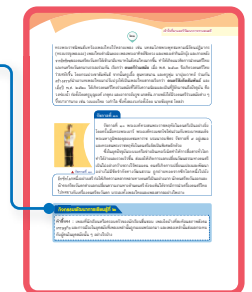
● คำถามพัฒนาทักษะการคิด

เป็นคำถามเพื่อประเมินความรู้ ความเข้าใจของนักเรียนหลังจากที่เรียนจบหน่วยการเรียนรู้แล้ว

● กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้เข้าใจ ปฏิบัติ และสร้างสรรค์อย่างมีกระบวนการ เกิดทักษะการเรียนรู้อย่างครบด้าน

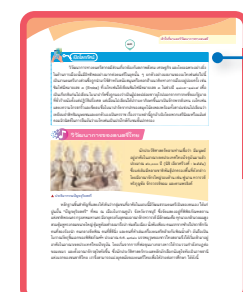

● โครงงานส่งเสริมการเรียนรู้ ผ่านกรณีโดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-based Learning)

เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่นำความรู้และทักษะที่ได้จากการเรียนรู้ทั้งหมดมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ ค้นคว้า สืบหา และฝึกทักษะอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความรู้และทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ ๒๑

● มุมความรู้เพิ่มเติม

เป็นการสอดแทรกความรู้ มุมมอง แนวคิด ที่สัมพันธ์กันระหว่างเนื้อหา ซึ่งผู้เรียนและครูผู้สอนสามารถนำไปปรับใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ เช่น มุมเปิดโลกทัศน์ มุมสื่อสองรู้ (QR Code) มุมน่ารู้..สู่อาชีพ มุมแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติม มุมคำศัพท์เฉพาะ

สารบัญ

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

๑. เข้าใจที่มาและวิวัฒนาการทางดนตรี

๑

๑. ต้นกำเนิดของเสียงดนตรี	๒
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้	๔
๒. วิวัฒนาการของดนตรี	๕
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้	๒๑
สรุปสาระสำคัญ	๒๒
กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning).....	๒๓
คำถามพัฒนาทักษะการคิด	๒๓

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒

๒. ความหลากหลายของวัฒนธรรมดนตรี

๒๔

๑. ปัจจัยที่มีผลต่อความหลากหลายของวัฒนธรรมดนตรี	๒๕
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้	๓๑
๒. อัตลักษณ์ในความหลากหลายของวัฒนธรรมดนตรี	๓๑
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้	๔๐
สรุปสาระสำคัญ	๔๑
กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning).....	๔๒
คำถามพัฒนาทักษะการคิด	๔๒

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓

๓. การจัดประเภทของดนตรี

๔๓

๑. จำแนกประเภทของวงดนตรี	๔๔
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้	๖๓
๒. จำแนกประเภทของบทเพลง	๖๔
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้	๗๗
สรุปสาระสำคัญ	๗๘
กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning).....	๗๙
คำถามพัฒนาทักษะการคิด	๗๙

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔

๔. ประวัติและผลงานของดุริยิกวียิ่งใหญ่

๘๐

๑. ประวัติและผลงานของนักดนตรีระดับโลกที่ควรรู้จัก	๘๑
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้	๙๐
๒. ประวัติและผลงานของนักดนตรีชาวไทยที่ควรรู้จัก	๙๑
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้	๙๙
สรุปสาระสำคัญ	๑๐๐
กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning).....	๑๐๑
คำถามพัฒนาทักษะการคิด	๑๐๑

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕

๕. การอ่านโน้ตและสัญลักษณ์ทางดนตรี

๑๐๒

๑. ทำความเข้าใจกับโน้ตดนตรีสากล	๑๐๓
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้	๑๑๒
๒. ทำความเข้าใจกับโน้ตดนตรีไทย	๑๑๒
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้	๑๑๔
สรุปสาระสำคัญ	๑๑๕
กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning).....	๑๑๖
คำถามพัฒนาทักษะการคิด	๑๑๖

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๖

๖. ฝึกปฏิบัติจากเครื่องดนตรีจริง

๑๑๗

๑. ฝึกปฏิบัติเครื่องดนตรีตะวันตก (เปียโน)	๑๑๘
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้	๑๒๘
๒. ฝึกปฏิบัติเครื่องดนตรีไทย (ขลุ่ยไทย)	๑๒๘
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้	๑๓๔
สรุปสาระสำคัญ	๑๓๕
กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning).....	๑๓๖
คำถามพัฒนาทักษะการคิด	๑๓๖

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓

๓ วิจัยและประเมินงานดนตรีอย่างสร้างสรรค์ ๑๓๖

๑. การวิจัยงานดนตรีในเชิงสร้างสรรค์	๑๓๖
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้	๑๔๐
๒. การประเมินงานดนตรีในเชิงสร้างสรรค์	๑๔๐
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้	๑๔๒
สรุปสาระสำคัญ	๑๔๓
กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)	๑๔๔
คำถามพัฒนาทักษะการคิด	๑๔๔

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔

๔ ดนตรีในบทบาทต่าง ๆ ๑๔๕

๑. ดนตรีในบทบาทของการสร้างความบันเทิง	๑๔๖
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้	๑๔๗
๒. ดนตรีในบทบาทของการประกอบพิธีกรรม	๑๔๗
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้	๑๕๒
๓. ดนตรีในบทบาทของการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรม	๑๕๒
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้	๑๕๔
๔. ดนตรีในบทบาทของการสะท้อนสังคม	๑๕๔
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้	๑๕๕
สรุปสาระสำคัญ	๑๕๖
กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)	๑๕๗
คำถามพัฒนาทักษะการคิด	๑๕๗

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕

๕ ประยุกต์ใช้ดนตรีเข้าสู่ชีวิต ๑๕๘

๑. การประยุกต์ใช้ดนตรี	๑๕๙
กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้	๑๖๕
สรุปสาระสำคัญ	๑๖๖
กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)	๑๖๗
คำถามพัฒนาทักษะการคิด	๑๖๗
โครงการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านดนตรี	
โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-based Learning)	๑๖๘
บรรณานุกรม	๑๗๐

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

เข้าใจที่มาและ วิวัฒนาการทางดนตรี

บทเรียนนี้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

มาตรฐานการเรียนรู้

- มาตรฐาน ศ ๒.๑ เข้าใจและแสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์
วิพากษ์วิจารณ์คุณค่าดนตรี ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิด
ต่อนดนตรีย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
- มาตรฐาน ศ ๒.๒ เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม
เห็นคุณค่าของดนตรีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น
ภูมิปัญญาไทยและสากล

ตัวชี้วัด : สิ่งที่นักเรียนพึงรู้และปฏิบัติได้

- เปรียบเทียบอารมณ์และความรู้สึกที่ได้รับจากงานดนตรีที่มาจากวัฒนธรรม
ที่ต่างกัน (ศ ๒.๑ ม.๔-๖/๗)
- วิเคราะห์รูปแบบของดนตรีไทยและดนตรีสากลในยุคสมัยต่าง ๆ
(ศ ๒.๒ ม.๔-๖/๑)

๑

แนวคิด

ดนตรีเกิดขึ้นมาบนโลกใบนี้พร้อมกับอารยธรรมของมนุษยชาติ ในยุคแรกที่มีมนุษย์
อาศัยอยู่ในป่า ในถ้ำ หรือโพรงไม้ มนุษย์ก็รู้จักการร้องรำทำเพลงตามสัญชาตญาณ
เมื่อโลกได้ผ่านกาลเวลาไปหลายยุค หลายสมัยนับหมื่นปี ดนตรีก็ได้วิวัฒนาการสัมพันธ์
กับความเจริญเคียงคู่ไปกับความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ผ่านวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน
ดังนั้น การรับรู้และทำความเข้าใจในรากเหง้าทางดนตรีจากอดีตย่อมเป็นสิ่งที่จะช่วยให้
มนุษย์สามารถต่อยอดวัฒนธรรมดนตรีนี้ต่อไปในอนาคต

๒

สาระการเรียนรู้

- ต้นกำเนิดของเสียงดนตรี
- วิวัฒนาการของดนตรี

คำถามกระตุ้นความคิด

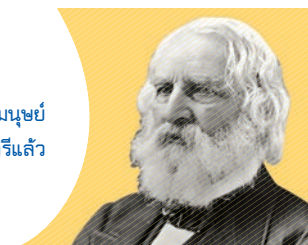
“เพลงที่นักเรียนชื่นชอบจากแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ ในปัจจุบันนี้มีความเกี่ยวข้องกับวิวัฒนาการทางดนตรีในแต่ละยุคสมัยอย่างไรบ้าง ?”

๑. ต้นกำเนิดของเสียงดนตรี

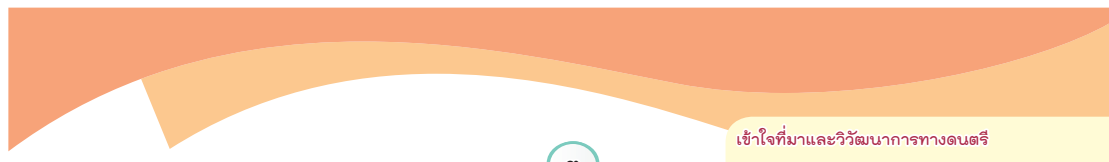

ดนตรีเป็นศิลปะที่อาศัยเสียงเป็นสื่อในการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ ไปสู่ผู้ฟัง เป็นศิลปะที่ง่ายต่อการสัมผัสก่อให้เกิดความสุข ความปลื้มปิติ และความพึงพอใจให้แก่มนุษย์ได้ดังที่ เฮนรี แวดสเวิร์ธ ลองเฟลโลว์ (Henry Wadsworth Longfellow) นักประพันธ์เอกที่มีชีวิตอยู่ในยุคศตวรรษที่ ๑๙ ได้กล่าวไว้ว่า

▲ เฮนรี แวดสเวิร์ธ ลองเฟลโลว์ (Henry Wadsworth Longfellow)

“ดนตรีเป็นภาษาสากลของมนุษยชาติ เกิดขึ้นจากธรรมชาติ และมนุษย์ได้นำมาดัดแปลงแก้ไขให้ประณีตงดงามไพเราะ เมื่อฟังดนตรีแล้วทำให้เกิดความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ”

๓

เข้าใจที่มาและวิวัฒนาการทางดนตรี

ซึ่งเป็นเครื่องยืนยันได้ว่า มนุษย์ไม่ว่าจะเป็นชนชาติใด ภาษาใด ก็สามารถรับรู้เรื่องราวของดนตรีที่ใช้เสียงเป็นสื่อได้เหมือน ๆ กัน

▲ กิจกรรมของมนุษย์กับดนตรี

มนุษย์ได้ยินเสียงจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว แล้วจึงเริ่มรับรู้เลียนแบบ ศึกษาในเรื่องจังหวะ ระดับเสียง ความดัง-เบา ความกลมกลืนและแตกต่างของเสียงแต่ละประเภท เริ่มจากสิ่งที่ใกล้ตัวที่สุด คือ ชีพจร การเต้นของหัวใจ การเคลื่อนไหวร่างกาย จนไปถึงเสียงจากธรรมชาติและสัตว์ต่าง ๆ พัฒนาจนเป็นจังหวะและท่วงทำนอง กล่าวคือในการดำรงชีวิตของมนุษย์มีความเกี่ยวข้องกับดนตรีอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

▲ โมโนคอร์ด (Monochord)

ส่วนที่มาหรือต้นกำเนิดของดนตรีนั้น จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ค้นพบว่า มีนักคณิตศาสตร์ในสมัยโบราณทั้งที่อยู่ในแถบเมโสโปเตเมีย อินเดีย จีน และกรีก ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องความสัมพันธ์ของเสียงดนตรี เช่น ในช่วงหลายร้อยปีก่อนคริสตกาล ได้มีนักปรัชญาและคณิตศาสตร์ชื่อว่า พิทาโกรัส (Pythagoras) การทดลองของพิทาโกรัส เริ่มด้วยการขึงสายเปล่าบนกล่องเสียง และหาเสียงจากอนุกรมฮาร์โมนิกผ่านเครื่องมือที่เรียกว่า โมโนคอร์ด (Monochord) เป็นเครื่องดนตรีที่มีสายเดี่ยว สายดังกล่าวถูกขึงให้ตึงบนกล่องไม้ช่วยขยายเสียง มีหย่องอันเล็ก ๆ ที่สามารถเลื่อนไปมาได้ เพื่อไว้เป็นตัวกำหนดระยะ เครื่องมือนี้ประดิษฐ์ขึ้นมาเป็นเวลามากกว่า ๒,๕๐๐ ปีมาแล้ว เพื่อทดลองปรากฏการณ์ทางเสียงดนตรีโดยเฉพาะ จากการทดลองดังกล่าวค้นพบว่า เสียงที่ฟังแล้วมีความไพเราะไม่ขัดหู หรือเสียงฮาร์โมนี (Harmony) จะเกิดจากการติดสายขนาดเท่ากัน ความตึงเท่ากัน ที่มีความยาวเป็นเลขสัดส่วนหรือเศษส่วนที่ค่อนข้างง่าย เช่น ๒/๑, ๓/๒, ๔/๓ จากการค้นพบนี้ ได้นำไปสู่การเอาความถี่ของเสียงและระยะขั้นคู่ที่เกิดขึ้นจากเสียงธรรมชาติเหล่านั้น ไปสร้างเป็นบันไดเสียงในเครื่องดนตรีที่ให้เสียงเป็นธรรมชาติที่สุด

จากหนังสือ Music and the Culture of Man เขียนโดย ชารอน สคอลลี (Sharon Scholl) และ ซิลเวีย ไวท์ (Sylvia White) ได้กล่าวไว้ว่า วิวัฒนาการเกี่ยวกับเครื่องดนตรีนั้น มนุษย์ได้ประดิษฐ์เครื่องดนตรีมานานแล้ว ตั้งแต่สมัยดั้งเดิม (Primitive Period) นับตั้งแต่ ๘,๐๐๐ ปีถึง ๔,๐๐๐ ปีก่อนคริสตกาล

จากหลักฐานที่ขุดค้นพบ ซึ่งก็คือ เครื่องดนตรีประเภทกลองที่มีรูปร่างเป็นวงกลมซ้อนกัน ๒ วง และกลองอีกประเภทหนึ่งที่มีรูปร่างคล้ายแก้วเหล้า ทั้งสองแบบทำจากดินเผา และเครื่องดนตรีคล้ายนกหวีดทำจากกระดูกส่วนปีกของนกแร้ง ลักษณะเป็นหลอดยาว ๆ เจาะรูเพื่อเปิด-ปิดเสียงด้วยมือ ลักษณะคล้ายกับขลุ่ย แสดงให้เห็นถึงความพยายามของมนุษย์ที่สร้างสรรค์เครื่องมือทางด้านดนตรี อีกทั้งยังบ่งชี้ได้ว่า ดนตรีเป็นส่วนสำคัญต่อวิวัฒนาการของมนุษย์ เราอาจจะร้องเพลงได้ก่อนที่จะประดิษฐ์ประโยคที่มีไวยากรณ์เสียอีก

▲ ขลุ่ยโบราณทำจากกระดูก

▲ พระแม่สุรัสวดี

นอกจากนี้ มนุษย์ได้ค้นพบหลักฐานในเรื่องของดนตรี เสียงเพลง และศิลปะทางดนตรีในสมัยโบราณอีกมากมายหลายแห่งทั่วทุกมุมโลก แสดงให้เห็นว่า คนในสมัยโบราณนั้นรู้จักเครื่องดนตรีและการเล่นดนตรีมาอย่างยาวนาน เช่น บันทึบทบทเพลงที่ถูกพบในคัมภีร์ของศาสนาฮินดู หรือเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายที่มีความเก่าแก่มากที่สุดชิ้นหนึ่งในโลก เป็นต้นกำเนิดของอารยธรรมที่มาจากศรีลังกาและถ่ายทอดไปยังอินเดียตะวันตก

เปิดโลกทัศน์

ใน พ.ศ. ๒๕๑๕ ศาสตราจารย์แอนน์ คิลเมอร์ (Anne Draffkorn Kilmer) แห่งภาควิชาอัสซีเรียวิทยา (Assyriology) มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนียได้จัดแสดงแผ่นดินเหนียวซึ่งจารึกอักษรคิวนิฟอร์มหรืออักษรลิ่ม สลักภาษาเฮอร์เรียน (Hurrian) โดยขุดค้นพบที่เมืองโบราณอุการิท ประเทศซีเรีย อายุที่ประเมินได้ของแผ่นอักษรลิ่มนี้คือประมาณ ๓,๔๐๐ ปี ซึ่งเป็นบทร้องสวดบูชาแม่เหล็กของเทพแห่งพระจันทร์ นามว่า นิกัล บทจารึกนั้นได้บันทึกรายละเอียด วิธีการและขั้นตอน สำหรับผู้ขับร้องและบอกวิธีการดำเนินทำนองสำหรับพิณไว้อย่างละเอียดเช่นกัน ถือเป็นบันทึกหรือโน้ตบทร้องและทำนองดนตรีอันเก่าแก่ที่สุดในโลกเท่าที่ค้นพบได้ ด้วยหลักฐานดังกล่าวนี้เอง ศาสตราจารย์คิลเมอร์กับนักศึกษาดนตรีวิทยา จึงร่วมกันปลูกพินคินซีพดนตรีบทนี้ ซึ่งอาจเรียกว่าเก่าแก่ที่สุดในโลกชิ้น สามารถค้นหาเพื่อฟังได้ในชื่อ “Sounds From Silence”

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ที่ ๑

คำชี้แจง : ให้นักเรียนเลือกเครื่องดนตรีชนิดใดหรือชนชาติใดก็ได้ ๑ ชนิด มาวิเคราะห์ด้วยตนเองเบื้องต้นว่า มีต้นกำเนิดหรือมีที่มาอย่างไร จากนั้นเปรียบเทียบด้วยการค้นหาประวัติการกำเนิดของเครื่องดนตรีชนิดนั้นจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ว่ามีส่วนที่ตรงกับกราววิเคราะห์ด้วยตนเองมากน้อยเพียงไร

๒. วิวัฒนาการของดนตรี

วิวัฒนาการของดนตรีในที่นี้จะขอแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ วิวัฒนาการดนตรีสากล ที่เป็นวัฒนธรรมมาจากชาวตะวันตก พัฒนาและแพร่หลายเป็นที่ยอมรับไปทั่วโลก และวิวัฒนาการดนตรีไทย ที่เป็นรากเหง้าเอกลักษณ์ของชนชาติไทย

วิวัฒนาการของดนตรีสากล

ดนตรีสากล เป็นวัฒนธรรมที่ทั่วโลกยอมรับ มีรากเหง้ามาจากชาติตะวันตก พัฒนาต่อเนื่องจนกลายมาเป็นดนตรีที่เราได้ยินได้ฟังกันในทุกวันนี้ ซึ่งสามารถศึกษาโดยแบ่งเป็นยุคสมัยต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

ยุคกรีก (Greek Period)

▲ เทพเจ้าพอลโลแห่งกรีก

▲ พิณไลร์

ความเจริญในศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มประเทศตะวันตกเกิดขึ้นเมื่อราว ๑,๐๐๐ ปีก่อนคริสตกาล โดยประเทศกรีกถือว่าเป็นประเทศที่มีความเจริญทางวัฒนธรรมสูงสุด ซึ่งชาวกรีกในสมัยนั้นได้ยกย่องดนตรีให้เป็นเสมือนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สามารถใช้ในการชำระล้างบาปและมลทินทางใจ และสามารถรักษาบำบัดโรคภัยไข้เจ็บได้ ตลอดจนได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปะชั้นสูงอันควรแก่การศึกษา

ในช่วงแรกของยุคกรีกหลักฐานต่าง ๆ มากมายที่แสดงถึงความเจริญทางวัฒนธรรมดนตรีในสมัยนี้ได้สูญหายไปในความสลับซับซ้อนของเทพนิยายกรีก มีข้อสันนิษฐานว่าดนตรีถูกใช้เพื่อประกอบพิธีกรรมของ **ลัทธิเทพเจ้าพอลโล (Apollo)** ผู้เป็นเจ้าแห่งแสงสว่าง และเครื่องดนตรีที่ใช้ในพิธีกรรมดังกล่าวคือ **พิณไลร์ (Lyre)**

ภายหลังในช่วงราว ๗๐๐ ปีก่อนคริสตกาล องค์ความรู้ทางด้านศิลปะทุกแขนงส่วนใหญ่มีการเริ่มต้นขึ้นพื้นฐานในช่วงสมัยนี้ เกิดความนิยมรูปแบบกวีนิพนธ์ที่เรียกว่า **ลีริก (Lyric)** เป็นบทกวีที่แสดงออกเพื่อระบายอารมณ์ในใจของกวี ไม่ว่าจะเป็นความยินดี ความทุกข์ระทม หรือความสำนึกส่วนตัวของกวี ที่มีต่อสังคม ซึ่งเอื้อให้กวีได้แสดงความรู้สึกส่วนตัวได้อย่างเต็มที่ ในช่วงเดียวกันนี้ ยังมีวิวัฒนาการของการร้องเพลงประสานเสียงประกอบระบำที่เรียกว่า **ไดธิแรมบ์ (Dithyramb)** ที่เป็นเพลงสำหรับบวงสรวงและเฉลิมฉลองให้แก่เทพเจ้าแห่งความอุดมสมบูรณ์ ด้วยนักร้องชายล้วนจำนวน ๑๒ คน

ต่อมาได้มีการพัฒนาปรับปรุงเพิ่มจำนวนนักร้องเป็น ๕๐ คน และกำหนดให้มีนักร้องนำ ๑ คน ภายหลังได้มีการสร้างโรงละครกลางแจ้ง ตั้งอยู่ระหว่างซอกเขาที่มีเนินลาดโอบล้อมอยู่สามด้านเป็นอัฒจันทร์ที่นั่งคนดู ซึ่งจุคนได้เป็นจำนวนมากและเห็นการแสดงได้ชัดเจนไม่มีการบังกัน โอบล้อมบริเวณที่ใช้แสดง ที่เป็นพื้นที่ราบลงไปเป็นรูปวงกลมหรือครึ่งวงกลม เรียกว่า ออร์เคสตรา (Orchestra) ใช้เป็นที่แสดงของวงขับร้องประสานเสียง

จนกระทั่งในปลายยุคสมัยของกรีกนี้ ศิลปะและบทประพันธ์ร้อยกรองต่าง ๆ มีการพัฒนาแยกออกจากดนตรี เกิดนักประพันธ์ทางดนตรีหลายคน ซึ่งผู้ที่มีชื่อเสียงก็คือพิทาโกรส ที่ได้วางกฎเกณฑ์วิธีสร้างระยะขึ้นคู่เสียงต่าง ๆ ที่เป็นพื้นฐานสำคัญของบันไดเสียงดนตรีตะวันตกที่สืบทอด พัฒนาจนได้เป็นระบบที่สลับซับซ้อน รู้จักกันในนามของ **โหมด (Mode)** โดยจากหลักฐานที่ค้นพบ เพลงในยุคกรีกน่าจะเป็นดนตรีที่บรรเลงแบบแนวเดียว (Monophony) กล่าวคือ เน้นเฉพาะแนวทำนองโดยไม่มีแนวประสานเสียง

ยุคโรมัน (Roman Period)

หลังจากอารยธรรมกรีกล่มสลายกลายเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรโรมันในช่วง ๑๔๖ ปีก่อนคริสตกาล อาณาจักรโรมันได้รับเอาวัฒนธรรมดนตรีของกรีกไปทั้งหมดโดยไม่ได้พัฒนาเพิ่มเติมที่ยังคงใช้รูปแบบการร้องแนวเดียวเรียกว่า **แซนด์ (Chant)** และต่อมาในช่วงหลัง ๆ ของยุคสมัยการดนตรีได้เสื่อมถอยลงเพราะถูกนำไปบรรเลงประกอบในโอกาสและสถานที่อันไม่เหมาะสม

จากหลักฐานทางดนตรีที่ค้นพบในแถบตะวันออกของทะเลเมดิเตอร์เรเนียน โดยเฉพาะจากกรีกโบราณผ่านโรมันเข้าสู่ยุโรป เปิดเผยให้เห็นทฤษฎีเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์แห่งเสียง ที่กรีกและโรมันปูทางไว้ให้หลายเรื่อง เช่น การกำหนดคุณสมบัติและจัดระเบียบของเสียง ระบบเสียงที่เป็นต้นกำเนิดบันไดเสียงหลักในการจัดหมวดหมู่ของจังหวะ หลักเบื้องต้นในการประดิษฐ์เครื่องดนตรี ระบบการบันทึกสัญลักษณ์ทางดนตรี ที่ล้วนมีผลต่อการพัฒนาดนตรีตะวันตกในยุคสมัยถัดไป จนถึงราว ค.ศ. ๔๗๖ เมื่อจักรพรรดิองค์สุดท้ายของจักรวรรดิโรมันตะวันตกถูกขับไล่และเกิดการจลาจลขึ้นในกรุงโรม ยุคโรมันจึงล่มสลายลงไปในที่สุด

ยุคกลาง (Medieval Period)

เป็นยุคของประวัติศาสตร์ชาวตะวันตกที่ถูกระบุว่าเป็น **ยุคมืด (Dark Ages)** มีความหมายโดยรวมว่าเป็นการหยุดนิ่งทางปัญญา นิยามขึ้นโดยนักประวัติศาสตร์ที่มองว่าศิลปวิทยาการ ภูมิปัญญา วิทยาศาสตร์ ในยุคนี้น้ำหลังและพัฒนาได้ไม่มากเท่าที่ควร เมื่อเทียบกับอารยธรรมในยุคกรีก-โรมันโบราณ หนึ่งในนั้นคือ “วอลแตร์” (Francois Voltaire) นักปราชญ์ในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา ที่ได้นำเสนอว่าศิลปวิทยาการในยุคกลางนั้นหยุดชะงัก แต่นักประวัติศาสตร์บางกลุ่มก็ไม่เห็นด้วยกับคำว่า “ยุคมืด” เนื่องจากมีหลายสิ่งพัฒนาขึ้นในช่วงเวลานี้ เช่น ศิลปะแบบกอธิก ศิลปะแบบไบแซนไทน์ ศิลปะแบบโรมานเนสก์ หรือแม้กระทั่งเกิดมหาวิทยาลัยแห่งแรกอย่าง มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด (University of Oxford) โดยผู้ที่มีอำนาจมากที่สุดในยุคกลางนี้ก็คือผู้นำด้านศาสนจักร ที่เป็นเหมือนจุดศูนย์กลางของการพัฒนาในทุกด้าน และในด้านการดนตรีก็เช่นเดียวกัน วัดหรือโบสถ์จะถูกใช้เป็นจุดศูนย์รวมของการพัฒนาดนตรี โดยมากเพลงในยุคนี้นี้แต่งขึ้นเพื่อใช้สำหรับการสวดแซนด์ (Chant) ที่สืบทอดมาตั้งแต่ยุคโรมัน โดยนำเอาคำสอนจากพระคัมภีร์โบราณมาร้องเป็นทำนอง เพื่อให้เกิดความซาบซึ้งศรัทธาต่อศาสนา

ภายหลังเมื่อคริสต์ศาสนาได้แผ่ขยายไปทั่วทวีปยุโรป การนำเพลงแซนด์ไปขับร้อง ย่อมเกิดความแตกต่างหลากหลายกันไปตามภูมิภาค จึงต้องมีการจัดระเบียบวิธีการขับร้องเพลงเหล่านี้ นำโดยพระสันตะปาปาเกรกอรีที่ ๑ (Pope Gregory the Great) นิกายโรมันคาทอลิก ชาวอิตาลีที่ได้ทำหน้าที่รวบรวมและจัดหมวดหมู่บทเพลงแซนด์ ทั้งยังแปลคำร้องจากภาษากรีกให้เป็นภาษาละติน เพื่อให้ร้องได้ง่ายขึ้น ผลงานเหล่านี้รู้จักกันโดยทั่วไปว่า “**เกรกอเรียน แซนด์ (Gregorian Chant)**” ทำให้เกิดพัฒนาการจากเพลงที่มีแนวเดียว กลายเป็นเพลงที่มี ๒ แนว โดยแนวที่เพิ่มเข้ามาจะร้องคู่ขนานไปกับทำนองเดิม ซึ่งถูกเรียกว่า ออร์กานุม (Organum) วิวัฒนาการเหล่านี้เกิดขึ้นราวคริสต์ศตวรรษที่ ๙ หลังจากนั้นก็มี การเพิ่มแนวเสียงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจนเป็น ๓ ถึง ๔ แนวเสียงเรียกว่า โพลีโฟนี (Polyphony) วิธีการเพิ่มแนวเสียงเข้ามาในบทเพลงมากกว่า ๑ แนวเสียงถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ดนตรีตะวันตกเกิดวิวัฒนาการอย่างหลากหลาย

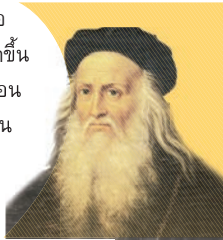
ช่วงปลายของยุคกลาง ดนตรีที่แสดงนอกพิธีกรรมทางศาสนาเริ่มได้รับความนิยมมากขึ้น มีกลุ่มนักดนตรีหลายกลุ่มได้คิดสร้างผลงานทางดนตรีเพื่อความบันเทิงขึ้นมารับใช้สังคมโดยได้ตระเวนแสดงไปทั่วภาคพื้นยุโรป และเริ่มมีการเก็บค่าเข้าชมอีกด้วย ซึ่งบุคคลสำคัญในยุคกลางอีกท่านหนึ่ง คือ **กีโด แห่งเมืองอาเรซโซ (Guido of Arezzo)** นักบวชชาวอิตาลีที่เป็นผู้คิดค้นระบบการออกเสียงดนตรีเป็นชื่อตัวโน้ต โด เร มี ฟา ซอล และลา โดยเสียง ที่ ได้เกิดขึ้นมาภายหลัง อีกทั้งยังเป็นผู้ริเริ่มนำเส้นตรงมาใช้ในระบบการบันทึกตัวโน้ตเป็นคนแรก จึงทำให้เกิดบรรทัด ๔ เส้น และพัฒนาเป็น ๕ เส้นดังในปัจจุบัน

▲ การใช้บรรทัดห้าเส้น ▲ กีโด แห่งเมืองอาเรซโซแบบกีโด (Guido of Arezzo)

ยุคเรเนสซองส์ (Renaissance Period)

หลังจากที่บ้านเมืองในทวีปยุโรปตกอยู่ในความทรมาน ขาดการทำนุบำรุงรักษามาเป็นระยะเวลา ยาวนาน เมื่อเข้าสู่ราวคริสต์ศตวรรษที่ ๑๔ ชาวยุโรปเริ่มให้ความสนใจหันกลับมาฟื้นฟูพัฒนาบ้านเมือง ขึ้นใหม่ โดยมีศูนย์กลางของยุคอยู่ที่ประเทศอิตาลี มีการนำเอาศิลปวิทยาการที่ดีในอดีตกลับมาใช้ จนทำให้มีการเรียกชื่อยุคเรเนสซองส์อีกชื่อหนึ่งว่า “ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา” ซึ่งมีความหมายว่า การเกิดใหม่ (Rebirth) แนวคิดของผู้คนในยุคเรเนสซองส์นั้น ประการที่เด่นชัดที่สุดคือ การเลิกมองยถาผู้ศาสนาจักร และเพิ่มความเชื่อในเรื่องที่เป็นเหตุผลมากขึ้น แสวงหาข้อเท็จจริง แสวงหาความสุข ความสวยงาม ความโอ้อ่า ซึ่งสะท้อน ออกมาในงานสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ตลอดจน ผลงานทางด้านดนตรี โดยมีศิลปินเอกผู้มีชื่อเสียงอย่าง ลีโอนาร์โด ดา วินชี (Leonardo da Vinci) นอกจากผลงานทางศิลปะแล้วเขายังมีความสามารถ ทางด้านดนตรี โดยได้ประพันธ์เพลงทำนองสั้น ๆ ไว้มากมาย และ ยังได้ประดิษฐ์เครื่องดนตรีต้นแบบต่าง ๆ เช่น ระบบกลไกที่ช่วยให้การขึ้น หนึ่งกลองสะดวงขึ้น ระบบกลไกของเครื่องดนตรีประเภทคีย์บอร์ดที่ใช้ในปัจจุบัน และในยุคเดียวกันนี้ นอกเหนือจากการที่มีชนชั้นกลาง ชุนนาง พ่อค้าที่มีฐานะได้เข้ามามีส่วนอุปถัมภ์ งานศิลปะดนตรีเพิ่มขึ้น ศาสนจักรก็ยังคงมีบทบาทในด้าน การอุปถัมภ์งานศิลปะดนตรีเช่นเดิม ดนตรี ศาสนา (Sacred Music) ยังคงมีความสำคัญเช่นเดียวกับยุคกลาง โดยรูปแบบของบทเพลงในยุคนี้จะมีอยู่ ๒ ลักษณะ คือ อิมิเตทิฟ โพลีโฟนี (Imitative Polyphony) หมายถึง เพลงหลายแนวเสียง และจะบรรเลงไล่ล่อกันทุกแนวเสียง มีความสำคัญเท่า ๆ กัน และโฮโมโฟนี (Homophony) คือ เพลงหลายแนวเสียง แต่จะมีเพียงแนวเสียงเดียวที่เด่นออกมาเป็นทำนองเพลง แนวเสียงอื่น ๆ เป็นเพียงส่วนประกอบ และ ในด้านของดนตรีชาวบ้าน ซึ่งเป็นดนตรีที่ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนา ก็ได้รับการพัฒนาให้มีความทัดเทียมกับ ดนตรีอื่น ๆ โดยเรียกเพลงชนิดนี้ว่า แมดริกัล (Madrigal) มักจะเป็นเพลงที่สนุกสนาน ใช้ภาษาประจำชาติ ของตนเอง อันมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับความรัก หรือยกย่องบุคคลสำคัญ ในส่วนของเพลงบรรเลงก็เริ่ม พัฒนาจนมีบทบาทมากขึ้น เครื่องดนตรีที่นิยม นำมาใช้ผสมวงคือ ลูท (Lute) ฮาร์ปซิคอร์ด (Harpsichord) รีคอร์ดอร์ (Recorder) และ ซอวิโอล (Viol) เป็นต้น โดยในยุคเรเนสซองส์ ได้มีการนำเครื่องดนตรีที่มีระดับเสียงต่ำมาใช้ ผสมวงด้วย เครื่องดนตรีหนึ่งชนิดจะสร้างให้มี หลายขนาด เพื่อต้องการความแตกต่างของ ระดับเสียง สูง กลาง ต่ำ มาผสมวงดนตรี เป็นรากฐานของการบรรเลงรวมวงในยุคต่อ ๆ มา

▲ ลีโอนาร์โด ดา วินชี (Leonardo da Vinci)

▲ รีคอร์ดอร์ (Recorder)

▲ ลูท (Lute)

ยุคบาโรก (Baroque Period)

บาโรก (Baroque) เป็นคำที่ใช้เรียกรูปแบบของ งานศิลปะในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ สิ้นสุดลงจนถึง กลางคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ เป็นเวลาราว ๑๕๐ ปี ที่เต็มไปด้วยศิลปวัฒนธรรมอันประดับประดาและพลิ้วไหว ในด้าน ของดนตรี เนื่องจากยุคบาโรกเป็นยุคที่มีระยะเวลายาวนานมาก วิวัฒนาการของดนตรีจึงมีการเปลี่ยนแปลงมากตามไปด้วย เพลงที่สามารถกล่าวได้ว่า เป็นลักษณะเด่นที่สุดของ ดนตรีบาโรก ได้ปรากฏในบทประพันธ์ของ โยฮันน์ เซบาสเตียน บาค (Johann Sebastian Bach) และ จอร์จ ฟรีเดอริก แฮนเดล (George Frideric Handel) ที่แต่งขึ้นในช่วงเวลาครึ่งแรกของคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ ที่ คีตกวีส่วนมากในยุคบาโรกตอนต้นได้เลิกลิขิตการประพันธ์เพลงแบบโพลีโฟนี (Polyphony) และหันมา สนใจในแบบโมโนดี (Monody) แทน ซึ่งในบทเพลงจะมีแนวขับร้องเพียงแนวเดียว ดำเนินทำนอง บรรเลง ไปพร้อมกับแนวเบสโซคอนตินิวโอ (Basso Continuo) ทำหน้าที่เป็นเหมือนเสียงที่คลอเคลื่อนที่ตลอดเวลา ดนตรียุคบาโรกนั้น มีลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การทำให้เกิด “ความตึงเครียด” เช่น ในด้าน ความเร็ว-ความช้า ความดัง-ความเบา อีกทั้งนิยมการประพันธ์ที่มีการสอดประสานของทำนอง ที่เรียกว่า เคาน์เตอร์พอยต์ (Counterpoint) โดยคีตกวีในยุคนี้มักไม่ได้เขียนบทบรรเลงส่วนใหญ่อย่างครบบริบูรณ์ เพราะต้องการให้ผู้บรรเลงมีโอกาสดแสดงความสามารถการเล่นโดยอาศัยการด้นสด (Improvisation) และ การเล่นทำนองประดับ (Ornamentation) ในแนวของตนเอง หรือแม้กระทั่งการแสดงอุปการ หรือโอเปร่า (Opera) ก็ถือกำเนิดขึ้นในยุคนี้ และการบันทึกตัวโน้ตก็ได้รับการพัฒนาในยุคนี้ จนเป็นลักษณะเดียวกับ ที่ใช้ในปัจจุบัน

▲ โยฮันน์ เซบาสเตียน บาค (Johann Sebastain Bach)

▲ จอร์จ ฟรีเดอริก แฮนเดล (George Frideric Handel)

ยุคคลาสสิก (Classical Period)

ภายหลังที่ โยฮันน์ เซบาสเตียน บาค ได้เสียชีวิตไปใน ค.ศ. ๑๗๕๐ ก็ไม่มีผู้ประสบความสำเร็จในรูปแบบของดนตรีแบบบาโรกอีกเลย จนกระทั่งการปฏิวัติครั้งใหญ่ของฝรั่งเศส ใน ค.ศ. ๑๗๘๙ ดนตรีในยุคคลาสสิกมีลักษณะที่เปลี่ยนไปจากยุคบาโรกมาก ส่วนที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด คือ การเลิกนิยมการประพันธ์แบบแคนเตอร์พอยต์ (Counterpoint) แต่หันมานิยมการเน้นทำนองหลักเพียงทำนองเดียว โดยมีแนวเสียงอื่นประสานให้ทำนองไพเราะขึ้น

ยุคคลาสสิกนี้จัดได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่มีการสร้างกฎเกณฑ์แบบแผนในทุก ๆ อย่างที่เกี่ยวกับการประพันธ์เพลง โดยเพลงในยุคนี้ส่วนใหญ่เป็นดนตรีบริสุทธ์ ซึ่งเป็นเพลงที่แสดงออกถึงลักษณะของดนตรีแท้ ๆ ไม่ใช่เพื่อบรรยายถึงเหตุการณ์ใด ๆ ไม่มีการใส่หรือแสดงอารมณ์ของผู้ประพันธ์ลงในบทเพลง ซึ่งลักษณะทั่วไปของการดนตรีในยุคคลาสสิกนี้มีหลายประการ เช่น คีตลักษณ์ (Forms) มีโครงสร้างที่ชัดเจน ได้แก่ โซนาตา ซิมโฟนี รอนโด คอนแชร์โต โอเปร่า แมส และแซมเบอร์ ซึ่งยึดถือปฏิบัติเป็นธรรมเนียมนิยมอย่างเคร่งครัด รูปแบบทำนอง (Melodic Style) ได้มีการพัฒนาทำนองที่รัดกุมกะทัดรัดมากขึ้น เข้ามาแทนที่ทำนองที่มีลักษณะยาว การเรียบเรียงแบบโฮโมโฟนิค (Homophonic Style) ที่มีลักษณะพิเศษคือการเล่นแบบ แอลเบอร์ตี เบส (Alberti bass) มีการใช้ไตรแอดคอร์ด (Triad Chord) และการใช้ความดัง-เบา (Dynamics) ที่มีทั้งการบรรเลงจากเบาแล้วค่อยเพิ่มความดังขึ้นเรื่อย ๆ เรียกว่า เครสเซนโด (Crescendo) และจากดังแล้วก็ค่อย ๆ ลดลงจนเบาเรียกว่า ดิมีนุเอนโด (Diminuendo)

ในยุคนี้ยังมีการถือกำเนิดของ **ซิมโฟนี (Symphony)** บทเพลงที่บรรเลงโดยวงดุริยางค์ขนาดใหญ่ และเป็นบทเพลงที่ผู้ประพันธ์เพลงที่ยิ่งใหญ่ทั้งหลายนิยมประพันธ์ ไม่ว่าจะเป็น **ไฮเดิน (Haydn)** **โมสาร์ท (Mozart)** **เบโทเฟน (Beethoven)** ทั้งหมดนี้เป็นผลทำให้ในยุคคลาสสิก วงดนตรีประเภทออร์เคสตราได้วิวัฒนาการจนมีรูปแบบที่เป็นมาตรฐานจวบจนถึงปัจจุบัน

▲ ไฮเดิน (Haydn)

▲ โมสาร์ท (Mozart)

▲ เบโทเฟน (Beethoven)

ยุคโรแมนติก (Romantic Period)

สมัยโรแมนติกเริ่มขึ้นในตอนต้นของศตวรรษที่ ๑๙ แต่รูปแบบของดนตรีโรแมนติกเริ่มเป็นรูปแบบขึ้นในตอนปลายของศตวรรษที่ ๑๘ มาแล้ว โดยมีเบโทเฟนเป็นผู้นำ และยังคงเป็นรูปแบบของเพลงที่พบเห็นได้แม้กระทั่งในปัจจุบัน โดยเอกลักษณ์ของดนตรีที่พบในยุคโรแมนติกสามารถแยกออกจากยุคอื่น ๆ ได้ด้วยลักษณะหลายประการ เช่น บทเพลงมีการสะท้อนความคิดที่เป็นตัวของตัวเอง มีอิสระ ไม่จำเป็นต้องมีแบบแผน ส่วนความหมายของคำว่า “โรแมนติก” นั้น ในทางดนตรีมักให้ความหมายว่า ลักษณะที่ตรงกันข้ามกับดนตรีคลาสสิก กล่าวคือ ขณะที่ดนตรียุคคลาสสิกเน้นที่รูปแบบอันลงตัวเคร่งครัด (Formality) ดนตรียุคโรแมนติกจะเน้นที่เนื้อหา (Content) ดนตรียุคคลาสสิกเน้นความมีเหตุผลเกี่ยวข้องกัน (Rationalism) ดนตรียุคโรแมนติกเน้นที่อารมณ์ (Emotionalism)

▲ วงออร์เคสตรา

ในด้านลีลาและบรรยายกาศของทำนองนั้น ดนตรีในยุคโรแมนติกได้เน้นความรู้สึกและอารมณ์ของบุคคลมากขึ้น และความยาวของวลี (Phrase) ก็เปลี่ยนแปลงไปโดยไม่จำกัดการประสานเสียง โครงสร้างของคอร์ด และลำดับการใช้คอร์ดมีเสรีภาพมากขึ้น ไม่จำเป็นต้องฟังออกมากลมกลืน เช่น คอร์ดโครมาติก (Chromatic Chord) แต่รูปแบบการเรียบเรียงเสียงประสานแบบโฮโมโฟนียังมีความสำคัญมากกว่าแบบแคนเตอร์พอยต์อยู่ตลอด อีกทั้ง ความดัง-เบาของเสียง (Dynamics) ในยุคนี้ได้รับการเน้นให้ชัดเจนอย่างสุดขีดจนถึงเป็นจุดเด่นอีกจุดหนึ่ง คีตกวีที่มีชื่อเสียงในยุคนี้ ได้แก่ **เฟรเดริก ฟรอนซ์ว โซแปง (Frederic Francois Chopin)** **โรเบิร์ต ชูมันน์ (Robert Schumann)** และ **โยฮันเนส บราห์มส์ (Johannes Brahms)**

▲ ชูมันน์ (Robert Schumann)

▲ เฟรเดริก ฟรอนซ์ว โซแปง (Frederic Francois Chopin)